

ТІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНА

DOI: 10.31110/consensus/2024-02/183-193

УДК (UDC) 338.48

COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND TURKEY IN THE SPHERE OF TOURISM: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

Ihor Tanavskiy*

Abstract

The purpose of the article is an objective analysis of the content of interstate relations between Ukraine and the Republic of Turkey in the field of tourism in 1991–2021, the formation of a legislative framework and infrastructure development for the tourism business, and an outline of the achievements and prospects of joint investment projects in the tourism industry.

Over the studied period, efforts by Ankara and Kyiv to accelerate cooperation and European integration can be traced. During this time, the main agreements on the conditions of mutual travel, transport connections, and air transportation between the two countries were concluded.

Importantly, since the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation, Turkey has begun to receive our defenders for rehabilitation, refugees, and children for rest.

The importance of such areas of cooperation between the two countries as medical and recreational, educational, scientific, cultural and educational, sports and religious tourist is outlined. Important interstate projects in the tourism industry were analyzed, which will further promote the exchange of experience and knowledge.

The methodological basis of the study are the principles of objectivity, historicism, and systematism with the application of general scientific research methods: analysis, synthesis, induction, comparison, analogy, periodization, and generalization of information.

The scientific novelty of the publication lies in a comprehensive analysis of the interstate relations between Ukraine and the Republic of Turkey in the field of tourism, in determining their economic, commercial, and cultural significance for both countries.

Therefore, having considered the chronology and specificity of cooperation between Ukraine and Turkey in the field of tourism, it can be concluded that over the last thirty years, much has been done to deepen relations in this profitable sector, and that tourism is a significant component of international cooperation between Ukraine and the Republic of Turkey.

Keywords: Ukraine, Republic of Turkey, tourism sector, cooperation, diplomatic relations, passenger flow, investment projects

* Graduate student of the World History and Religious Study Department Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine. E-mail: tanavskijgoro95@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4453-4316>

СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ У СФЕРІ ТУРИЗМУ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ігор Танавський*

Анотація

Метою статті є об'єктивний аналіз змісту міждержавних відносин між Україною та Турецькою Республікою у сфері туризму у 1991–2021 рр., формування законодавчої бази та розвитку інфраструктури для туристичного бізнесу, окреслення здобутків та перспектив спільних інвестиційних проектів у туристичній галузі.

За досліджуваній відрізок часу, можна прослідкувати зусилля, які доклали Анкара та Київ, аби посилити співпрацю у зазначеній сфері. У цей період були укладені основні договори про умови взаємних поїздок громадян, транспортне сполучення та авіап перевезення між двома країнами.

Важливо, що з часу повномасштабного вторгнення РФ в Україну, Туреччина почала приймати наших захисників на оздоровлення, біженців і дітей на відпочинок.

Окреслено важливість таких напрямків співпраці між обома країнами, як лікувально-оздоровчий, освітній, науковий, культурно-пізнавальний, спортивний та релігійний туризм. Проаналізовано важливі міждержавні проекти у туристичній галузі, що надалі сприятиме обміну досвідом та знаннями.

Методологічною основою дослідження стали принципи об'єктивності, історизму та системності із застосуванням загальнонаукових методів дослідження: аналізу, синтезу, індукції, порівняння, аналогії, періодизації та узагальнення інформації.

Наукова новизна публікації полягає в комплексному аналізі міждержавних відносин України та Турецької Республіки у сфері туризму, у визначенні їх економічного, комерційного та освітньо-культурного значення для обох країн.

Отже, розглянувши хронологію та специфіку співпраці України та Туреччини у сфері туризму, можна зробити висновок, що за останні тридцять років багато зроблено для поглиблення стосунків у цій прибутковій галузі, що туризм є вагомим складовою міжнародної співпраці між Україною та Турецькою Республікою.

Ключові слова: Україна, Турецька Республіка, сфера туризму, співпраця, дипломатичні відносини, пасажиропотік, інвестиційні проекти

Цитування: Танавський, І. (2024). Співпраця між Україною та Туреччиною у сфері туризму: здобутки та перспективи. *Консенсус*, 2, 183–193.

URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/113>

* аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна. E-mail: tanavskijigor095@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4453-4316>

Актуальність дослідження. В умовах багаторічної співпраці між Україною та Турецькою Республікою набуває особливої актуальності сфера туризму. У полі зору період від 1991 до 2021 рр. Здобуття Україною незалежності, зникнення «залізної завіси», політична та ринкова реформи надали можливість зростанню туристичної галузі.

На сучасному етапі розвитку України, коли можна підсумувати реформи та їх ефективність, відбувається переоцінка історії міждержавних взаємин всього періоду незалежності. В усі роки співпраці України та Турецької Республіки туризм відіграв особливу роль у житті суспільства цих держав. Предметом нашого дослідження передбачено проаналізувати взаємини у туристичній галузі у 1991–2021 рр. Саме в цей час сформувалася договірна база між Анкарою та Києвом, розвинувся курортний, лікувально-оздоровчий, пізнавально-культурний потенціал такої співпраці.

Історіографічний огляд. Доробок наукової літератури, яка прямо чи опосередковано стосується проблеми вивчення не є досить численним. Міжнародні відносини та дипломатичні стосунки між обома державами, зокрема й співпрацю у сфері туризму, вивчали такі науковці – А. Рубан¹, Г. Принц², М. Воротнюк³, Р. Енверов⁴, Н. Мхитарян⁵, П. Ігнат'єв⁶, Ю. Кочубей⁷, Озтюрк Ібрагім⁸, П. Варбанець⁹.

Спираючись на ґрунтовний фактологічний матеріал, історики роблять висновки, що в період з 1991 р. – по 2021 р. в Україні відбувався об'єктивний процес становлення та розвитку туристичної галузі, налагоджувалася співпраця в цій сфері з іноземними країнами, передусім із Турецькою Республікою.

Метою статті є об'єктивний аналіз змісту міждержавних відносин між Україною та Турецькою Республікою у сфері туризму, формування законодавчої бази та розвитку інфраструктури для туристичного бізнесу, окреслення здобутків та перспектив спільних інвестиційних проєктів у туристичній галузі.

¹ Рубан А. Участь України в міжнародних транспортних коридорах. *Економіка України*. Преса України. Київ, 2001. № 12. С. 44–48.

² Принц Г. ЧЕС це і чесність і партнерство. *Віче. ВРУ*. Київ, 2001. № 12.

³ Воротнюк М. Українсько-турецькі відносини: здобутки, проблеми, перспективи. *Зміцнення безпеки в Чорноморському регіоні і перспективи турецько-українського співробітництва: тези міжнародної конференції*, м. Стамбул, 13 травня 2011 р. Центр міжнародних та європейських досліджень Університету Кадір Хас і Центр Разумкова, 2011. С. 35–40.

⁴ Енверов Р.Р. Передумови еміграції кримськотатарського народу внаслідок анексії Криму Росією. *Проблеми зовнішньої міграції України та інших пострадянських держав: матеріали засідання круглого столу*. Члени редкол.: М.І. Флейчук, У.В. Щурко, Н.І. Черкас, О.Б. Василиця. Львів: Сполом, 2014. С. 49–51.

⁵ Мхитарян Н.І. Українсько-турецькі відносини (сучасний етап). *Східний світ*. Київ, 2011. № 1. С. 74–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2011_1_15

⁶ Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії: навчальний посібник. Книги – XXI. Чернівці, 2006. 424 с.

⁷ Кочубей Ю.М. Спільність стратегічних інтересів України і Туреччини. *Східний світ*. Київ, 2011. № 1. С. 61–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2011_1_12

⁸ Озтюрк Ю. Уроки для України з досвіду Туреччини. *Східний світ*. Київ, 2011. № 4. С. 74–77.

⁹ Варбанець П. Пріоритети нової зовнішньої політики Анкари: Туреччина на шляху до регіонального лідерства. *Східний світ*. Київ, 2011. № 1. С. 46–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2011_1_10

Виклад основного матеріалу. Станом на 1991 р. Україна мала велику кількість санаторіїв, центрів відпочинку, туристичних баз, культурних пам'яток та місць для паломництва. Проте наявною туристичною інфраструктурою могли користуватися лише громадяни нашої країни.

Першим кроком у розвитку співпраці в туристичній сфері між Україною та Туреччиною стає – Угода між урядами України та Турецької Республіки Про взаємну відмову від оформлення віз для власників дипломатичних, службових або спеціальних паспортів від 7 квітня 1994 р. Дана угода передбачала поглиблення дипломатичної та економічної співпраці між договірними сторонами, спрощення перетину кордону для громадян з обох країн. Документ дав змогу Україні та Туреччині посилити співпрацю та покращити ситуацію із збільшенням подорожей громадян¹⁰.

Зрозуміло, що для кожної держави важливою є освітня галузь, яку для розбудови країни потрібно постійно розвивати. Одним із надійних партнерів у реформуванні цієї галузі в Україні стає Туреччина. Починаючи з 1990-х рр., Анкара засновує в містах України Ісламські культурні центри з метою зацікавлення наших громадян турецькою культурою й історією мусульман та з освітньо-просвітницькою ціллю.

Водночас, наш уряд відкривав Українські культурно-освітні центри у Туреччині. Станом на 2020 р. на території Туреччини було зареєстровано 14 організацій української культури у таких містах, як Аланія (Українська Аланія – Асоціація солідарності), Анкара (Українська спілка), Анталія (Українська родина, Українське культурно-мистецьке об'єднання, Середземноморське об'єднання українців), Бурса (Товариство українців в Бурсі), Бодрум (Українці Егейського регіону), Кушадаси (Українська культурна спілка Кушадаси), Мугла (Спілка української культури і солідарності), Ізмір (Українська спілка солідарності в Ізмірі, Об'єднання українців Ізміра), Самсун (Чорноморська асоціація українців) та Стамбул (Українське культурне товариство, Українське товариство взаємодопомоги). У цих культурно-освітніх осередках громадяни Туреччини могли отримати цікаву інформацію про історію, традиції, культуру України, а найголовніше відкриття – це бальнеологічний (лікування мінеральними водами, грязями) та курортний ресурси України. Активно рекламувались найвідоміші бальнеологічні курорти України: Трускавець, Моршин, Східниця, Свалява, Шаян, Міжгір'я, Бердянськ, Сергіївка, Арабатська стрілка¹¹.

Після низки економічних реформ на поч. 2000-х рр., економіка України зміцнилась та почав зростати матеріальний достаток її громадян, що дало змогу

¹⁰ Про взаємну відмову від оформлення віз для власників дипломатичних, службових або спеціальних паспортів: Угода між Урядом України і Урядом Турецької Республіки. Документ 792_034, чинний, поточна редакція від 07.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_034#Text

¹¹ Ткачук Л.М. Освітній туризм у світі й в Україні. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм: зб. наук. статей*. К.: НАУ, 2010. № 2. С. 137-144.

набагато більше коштів витратити на відпочинок за кордоном. Дослідники туристичної сфери помітили, що у цей період наші громадяни віддавали перевагу відвідуванню країн Азії, зокрема, Туреччини. За даними статистики еміграційних служб обох сторін Анкара стала надійним партнером Києва в обміні туристичними послугами¹².

На думку сучасних дослідників, міжнародний туризм є одним із прибуткових напрямів міжнародного співробітництва та має великий вплив на зростання авторитету та популярності держав у світі. Саме такої важливості набули відносини України та Туреччини на офіційному державному рівні після створення Стратегічної ради високого рівня 25 січня 2011 р. Основними завданнями цієї ради було посилення туристичної співпраці та обмін освітніми і науковими досягненнями¹³.

За досліджуваний період приділено значну увагу розвитку туристичної інфраструктури в Україні та Туреччині для розширення співпраці у цій сфері. Туреччина допомагала нашій державі в підготовці до чемпіонату світу по футболу Євро-2012. Україні було надано будівельні матеріали, технології, фінанси, відповідних фахівців. За період травень–серпень 2012 р. Україну відвідало приблизно до 50000 шанувальників футболу з Туреччини, які поповнили бюджет нашої країни валютою. Загалом на Євро-2012 Україна заробила 1 млрд. доларів. Таким чином, було визначено ще один стратегічний напрямок туризму між Анкарою та Києвом – це спортивний туризм.

Важливо сказати, що спортивний туризм під час проведення змагань приносить значну кількість коштів, суттєво більше, ніж може принести звичайний туризм у той же період часу.

Як бачимо, стратегія розвитку міжнародної співпраці у сфері туризму між Україною та Туреччиною в сучасних умовах пов'язана також з розвитком освіти, спорту та науки. Ці фактори були взяті до уваги урядами обох країн та впливали на процес співпраці¹⁴.

Маємо констатувати, що супутниками туризму є торгівля та економіка, ці складові є одним цілим у фінансовій стабільності держави.

Якщо проаналізувати товарообіг між Туреччиною та Україною у 2000–2012 рр., то бачимо, що рекордного показника він сягнув у 2008 р. і становив 6.583 млрд. дол. На початку 2009 р. у зв'язку зі світовою фінансовою кризою він скоротився до 3.079 млрд. дол. Але уже наприкінці 2009 р. зріс до 4.324 млрд. дол., а в 2011 р. – до 5.23 млрд. дол.¹⁵ Це свідчить про досить міцні й сталі економічно-фінансові зв'язки

¹² Жиделева А., Пацюк В. Аналіз туристичних потоків між Україною та Туреччиною. *Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Кропивницький, 4–5 квітня 2019 р.). Кропивницький, 2019. С. 125–136.

¹³ Запорожченко А.С. Створення українсько-турецької Стратегічної ради високого рівня й еволюція відносин між країнами. *Політикус: наук. журнал*. Київ, 2020. № 4. С. 83–92.

¹⁴ Білецький М., Котик Л. Туризм як провідний напрям розвитку ринку послуг Туреччини. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали ювілейної X міжнародної наукової конференції* (Львів, 7–9 жовтня 2016 р.). Львів, 2016. С. 56–61.

¹⁵ Гродський С. Міжнародна економіка в XXI столітті. *Наука молода*. Тернопіль, 2012. № 17. С. 45–48.

між країнами на той час, значну частку коштів забезпечувала туристична сфера. Таким чином, посилена співпраця в туристичній галузі та торгівлі між Туреччиною та Україною фінансово підтримала транзитний регіон у період економічної кризи 2008–2009 рр. Збільшилась кількість транзиту товарів та пасажироперевезень між нашими державами. Така ситуація допомогла зміцнити перехідну українську економіку, що знеболито падіння рівня промислового виробництва, адже громадяни, які були задіяні в промисловості до 1990-х рр., успішно перейшли в торгівлю та туристичний бізнес.

За роки незалежності Україна отримала від Туреччини велику кількість інвестицій в туристичну галузь, яка стала місцем працевлаштування для багатьох українців. Тобто, туристичний об'єкт став фінансово вигідним, тому що дає роботу та наповнює місцеві бюджети¹⁶.

Перспективними напрямками розвитку туризму між Україною і Туреччиною стали медичний та діловий. Вони заповнювали попит на різноманітні засоби з туристичної та медичної інфраструктури. Клієнти ділового туризму залишають у містах, куди здійснено відрядження, набагато більше грошей, ніж, скажімо, туристи, що приїхали відпочивати.

В Україні для проведення фестивалів та виставок мали відповідні ресурси та потенціал такі міста, як Київ, Львів, Одеса, Харків, Дніпро тощо. Однак, для проведення ділових заходів в інших містах, часто не вистачало підтримки міської влади та мережевих готелів. Створення або фінансування існуючого проекту ділового туризму має прибуткове майбутнє. Основними причинами неефективної реалізації конкурентних переваг унікального ресурсного потенціалу України стало те, що значна частина природних територій та об'єктів культурної спадщини були непристосовані для туристичних відвідувань, бо туристична інфраструктура в цілому не відповідає вимогам якісного обслуговування. На той час в Україні більше половини закладів, котрі приймали туристів, потребували модернізації та реконструкції відповідно до міжнародних стандартів.

На прикладі розвитку медичного туризму в Туреччині та перейнявши досвід впровадження такого сегменту, Україна стала конкурентоспроможним суб'єктом на ринку відповідних послуг. Санаторії Одещини, Скадовська, Трускавця, Морщина, Східниці, Закарпатської та Івано-Франківської областей мають підвищений попит іноземних туристів.

Крім того, враховуючи досвід Туреччини, Україна провела перебудову інфраструктури за світовими стандартами туризму. За роки реформ, плідної співпраці з Туреччиною наша держава змогла зробити себе привабливим та конкурентним гравцем на ринку послуг і туризму¹⁷.

¹⁶ Запорожченко А.С. Інструменти співпраці України і Туреччини в галузі економіки. *Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. (Одеса, 7 серпня 2020 р.). Одеса, 2020. С. 24–29.

¹⁷ Юрченко С.О. Державне регулювання розвитку туристичної діяльності в Туреччині: досвід для України. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. Харків, 2018. № 8. С. 172–180.

Турецька Республіка є однією з найсучасніших туристичних держав. За даними Всесвітньої туристичної організації ООН на 2018 р. Туреччина зайняла 10 місце за популярністю в туристичних напрямках світу. Було визначено, що впродовж цього року Туреччину відвідало 39 мільйонів туристів, з яких 1,5 мільйона складають туристи з України. У 2019 р. динаміка росту туристичної галузі продовжує збільшуватись, кількість мандрівників з нашої держави в Туреччину досягла 2 мільйонів осіб, – що свідчить про невпинний ріст добробуту українців в умовах ринкової системи¹⁸.

Україна співпрацює з багатьма різними країнами за допомогою світових організацій та договорів. Однією з таких організацій, в яку з 1999 р. входить наша країна, є ОЧЕС (Організація чорноморського економічного співробітництва).

Фонди і механізми організації були створені з метою надання фінансової допомоги державам у розробці та реалізації міжнародних галузевих проєктів. Основною програмою, яку фінансує Фонд розвитку проєктів, є співпраця в туристичній галузі. Починаючи з 2004 р. на розвиток туризму та співпрацю в туристичній галузі України та Туреччини було виділено 50 млн. доларів. Ці кошти були витрачені на реконструкцію інфраструктурних об'єктів та на підвищення безпеки туристів під час подорожей. У наступні декілька років фонд виділив на спільні турецько-українські проєкти в туристичній галузі 150 млн. доларів, які використали на реконструкцію спільних історичних об'єктів. За роки функціонування ОЧЕС Україна та Туреччина поглибили міжнародну співпрацю та розвинули туристичну галузь як прибуткове джерело доходів¹⁹.

Україна час від часу переживає економічні кризи, які негативно впливають і на фінансово-міжнародну співпрацю. Криза 2008 р. майже зупинила торгівлю, загальмувала економіку, зменшила туристопотік. Туристична галузь, котра до кризи починала приносити великі прибутки власникам туристичного бізнесу, після кризи скоротилась на 50%, а подекуди зупинила своє існування. Подібною була ситуація в Туреччині. Спільно було складено план дій по боротьбі з кризовими явищами в економіці, торгівлі, туризмі. У 2009 р. у центрах культури та освіти було розроблено нові освітньо-культурні навчальні програми з метою зацікавити людей в мандрівках та активному відпочинку за кордоном. Також вклали велику кількість коштів у розвиток транспорту, щоб зробити його економічним та екологічно безпечним, підвищили фінансування на страхування життя та безпечне перебування туристів. Туреччина та Україна спільними силами подолали економічну кризу та не допустили припинення існування туристичної галузі²⁰.

¹⁸ Антоненко В.С., Григорчак І.М., Хуткий В.О. Сталій розвиток туристичної галузі Туреччини в умовах економічної рецесії: виклики та можливості. *Електронне фахове видання «Ефективна економіка»*. Київ, 2019. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7180>

¹⁹ Про ОЧЕС: Міністерство закордонних справ від 25 жовтня 2019 року URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/oches/pro-oches>

²⁰ Маркіна І.А. Антикризове управління туристичними організаціями і підприємствами як засіб формування їхніх конкурентних переваг. *Проблеми економіки*. Харків, 2014. № 2. С. 205–210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_2_29

У травні 2016 р. відбулося десяте спільне засідання урядових комісій України та Туреччини в Києві з питань спільної безпеки. На засіданні вирішили, що Україна буде консультувати Туреччину з приводу безпеки на АЕС. Погодилися про стажування в Україні турецьких студентів і аспірантів, відпочинок працівників АЕС на курортах Туреччини та України. Також країни домовилися про співпрацю в авіабудуванні та розвитку космічної галузі. Спільно збудовані літаки мали вийти на рейси для обслуговування пасажирів та туристів, що мандрують до наших країн. Так було спільно виготовлено пасажирський літак TAN-158 на базі літака AN-158; транспортний літак для турецької сторони на базі літака AN-178; літак для турецької сторони на базі літака AN-70. Окремі домовленості стали новим витком співпраці в розвитку будівництва, збільшенні інфраструктурних проєктів, розвитку туристичної галузі та росту кількості туристів з обох сторін.

Туреччина і надалі продовжує активно підтримувати кримських татар, які втекли від окупації російською федерацією Криму, та допомагає їм адаптуватися на материковій Україні²¹. Важливим етапом у розвитку міжнародної співпраці стали Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян. Дані документи впорядкували законодавчу базу туристичної співпраці між Україною та Туреччиною²².

На початку 2020 р. в Україні та Туреччині поширилася вірусна інфекція Covid-19 і введено локдаун. Вірус дуже сильно вплинув на суспільство двох країн та співпрацю в сфері туризму. Маємо констатувати, що відбувся стрімкий спад торгівлі та туристопотоку. Туреччина з 29 квітня 2020 р. посилила карантинні заходи щодо боротьби з епідемією, максимально намагаючись зберегти туристичну галузь. Стосовно туристичної співпраці з Україною, то відпочинок для туристів з нашої держави в Туреччині не був обмеженим. Про це повідомив тодішній міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко за підсумками зустрічі з міністром туризму Туреччини Мехметом Нурі Ерсою.

Туристи, які під час епідемії відвідали Туреччину, були розселені в готелі, що пройшли відповідну підготовку та сертифікацію в тому, що перебування в них є безпечним в умовах пандемії. Крім того Україна та Туреччина домовились влітку 2020 р. розглянути нові маршрути та ввести нові рейси авіаперевезень туристів²³.

Висновки. Отже, розглянувши хронологію співпраці України та Туреччини в

²¹ Крук Н.І. Українсько-турецькі відносини в зовнішньополітичній стратегії України та Туреччини. *Актуальні проблеми політики*. Одеса, 2013. № 50. С. 103–110.

²² Про умови взаємних поїздок громадян: Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки від 1 серпня 2012 р. Затверджено Постановою КМ № 329. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/792_078/paran2; Про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян: угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки від 17 травня 2017 р. Затверджено Постановою КМ № 338. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792_001-17#Text

²³ Посилення карантину в Туреччині не вплине на українських туристів. *Суспільне. Новини*. URL: <https://suspilne.media/126056-posilenna-karantinu-v-tureccini-ne-vpline-na-ukrainskih-turistiv-tkacenko/>

сфері туризму, можна говорити про значний потенціал для зміцнення співпраці між обома державами у зазначеному секторі. Україна встановила дружні стосунки з Туреччиною, налагодила дипломатичні відносини, вдосконалила законодавчу базу до світового рівня юриспруденції, розвинула інфраструктуру для туристичного бізнесу. Україна та Турецька Республіка є важливими гравцями в туристичному бізнесі. Адже від їхньої співпраці залежить пасажиропотік в інші країни, громадяни яких хочуть провести відпустку з користю і без відриву від маршруту, відвідати якомога більше країн. Анкара та Київ вкладають великі кошти в інфраструктуру курортних та культурних закладів, транспорт та торгово-розважальні центри для зацікавленості туристів.

Спільні інвестиційні проекти в торгівлю, туризм, транспорт, освіту вивели туристичну галузь на новий рівень. Для інвестиційних проектів Туреччини в Україні пріоритетними напрямками є діловий, оздоровчий туризм в курортних зонах морів, медичний туризм на базі лікувальних курортів та провідних клінік країни. Крім того, перспективними різновидами туризму в Україні також є релігійний, культурно-пізнавальний, історичний, спортивний, екологічний, сільський та ін. Співпраця між Україною та Туреччиною у сфері туризму буде стимулювати туристичну діяльність як в Україні, так і в окремих регіонах, посилювати зв'язок туризму з іншими сферами соціально-економічного і культурного розвитку. Це буде сприяти поліпшенню іміджу України як туристичної держави на світовому ринку туристичних послуг, поповненню бюджету країни, створенню сучасної туристичної індустрії.

Підсумовуючи наше дослідження, можна зазначити, що сфера туризму є ваговою і перспективною складовою міжнародної співпраці між Україною та Туреччиною.

REFERENCES

- Antonenko, V., Hryhorchak, S. & Khutkyi, V. (2019). Stalyy rozvytok turystychnoyi haluzi Turechchyny v umovakh ekonomichnoyi retsesiyi: vyklyky ta mozhyvosti [Sustainable development of the tourism industry in Turkey in the conditions of economic recession: challenges and opportunities]. *Efektivna ekonomika*, 7 [in Ukrainian].
- Biletskyi, M. & Kotyk, L. (2016). Turyzm yak providnyy napryam rozvytku rynku posluh Turechchyny [Tourism as a leading direction of the development of the service market of Turkey]. *Heohrafiya, ekonomika i turyzm: natsionalnyy ta mizhnarodnyy dosvid: X yuvileyna mizhnarodna naukovoyi konferentsiya*. Lviv, 56-61 [in Ukrainian].
- Enverov, R. (2014). Peredumovy emihratsiyi krymskotatarskoho narodu vnaslidok aneksiyi Krymu Rosiyeyu [Prerequisites for the emigration of the Crimean Tatar people as a result of the annexation of Crimea by Russia]. *Problemy zovnishn'oyi mihratsiyi Ukrayiny ta inshykh postradyanskykh derzhav: zasidannya kruhloho stolu*. Lviv: Spolom, 49-51 [in Ukrainian].
- Hrodskiy, S. (2012). Mizhnarodna ekonomika v XXI stolitti [International economy in the XXI century]. *Nauka moloda [Science is young]*, 17, 45-48 [in Ukrainian].
- Ihnatiev, P. (2006). Krayinoznavstvo [Local studies]. *Krayiny Azii: navchalnyy posibnyk*. Chernivtsi: Knyhy – XXI [in Ukrainian].
- Kochybei, Y. (2011). Spilnist stratehichnykh interesiv Ukrayiny i Turechchyny [Common strategic

- interests of Ukraine and Turkey]. *Skhidnyy svit*, 1, 61–65 [in Ukrainian].
- Kruk, N. (2013). Ukrayinsko-turetski vidnosyny v zovnishnopolitychniy stratehiyi Ukrayiny ta Turechchyny [Ukrainian-Turkish relations in the foreign policy strategy of Ukraine and Turkey]. *Aktualni problemy polityky*, 50, 103–110 [in Ukrainian].
- Markina, I. (2013) Antykryzove upravlinnya turystychnymy orhanizatsiyamy i pidpryemstvamy yak zasib formuvannya yikhnikh konkurentnykh perevah [Anti-crisis management of tourist organizations and enterprises as a means of forming their competitive advantages]. *Problemy ekonomiky*, 2, 205–210 [in Ukrainian].
- Ministerstvo zakordonnykh sprav (2019, October 25). Pro OCHES [About BSEC] [in Ukrainian].
- Mkhytarian, N. (2001). Ukrayinsko-turetski vidnosyny (suchasnyy etap) [Ukrainian-Turkish relations (modern stage)]. *Skhidnyy svit*, 1, 74–77 [in Ukrainian].
- Oztiurk, Y. (2011). Uroky dlya Ukrayiny z dosvidu Turechchyny [Lessons for Ukraine from Turkey's experience]. *Skhidnyy svit*, 4, 74–77 [in Ukrainian].
- Prynts, H. (2001). CHES tse i chesnist' i partnerstvo [CHES is both honesty and partnership]. *Viche [Viche]*, 12 [in Ukrainian].
- Ruban, A. (2001). Uchast Ukrayiny v mizhnarodnykh transportnykh korydorakh [Participation of Ukraine in international transport corridors]. *Ekonomika Ukrayiny. Presa Ukrayiny*, 12, 44–48 [in Ukrainian].
- Suspilne. Novyny [Public. News.]. Posylennya karantynu v Turechchyni ne vplyne na ukraïnskykh turystiv [Strengthening of quarantine in Turkey will not affect Ukrainian tourists]. Retrieved from <https://suspilne/media/126056-posilenna-karantynu-v-tureccini-ne-vpline-na-ukraïnskih-turistiv-tkacenko/> [in Ukrainian].
- Tkachuk, L. (2010). Osvitniy turizm u sviti y v Ukrayini [Educational tourism in the world and in Ukraine]. *Naukovyy visnyk Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn NAU. Ekonomika, pravo, politolohiya, turizm*, 2, 137–144 [in Ukrainian].
- Uhoda mizh Uryadom Ukrayiny i Uryadom Turetskoyi Respubliki (1994, April 7). «Pro vzayemnu vidmovu vid oformlennya viz dlya vlasnykil dyplomatychnykh, sluzhbovykh abo spetsialnykh pasportiv» [About the mutual refusal to issue visas for owners diplomatic, service or special passports]. *Dokument*, 792–034 [in Ukrainian].
- Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrayiny ta Uryadom Turetskoyi Respubliki (2012, august 1). Pro umovy vzayemnykh poyizdok hromadyan [About the conditions of mutual trips of citizens]. *Postanova KM № 329* [in Ukrainian].
- Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrayiny ta Uryadom Turetskoyi Respubliki (2017, May 17). Pro vnesennya zmin do Uhody mizh Kabinetom Ministriv Ukrayiny ta Uryadom Turetskoyi Respubliki pro umovy vzayemnykh poyizdok hromadyan [On Amendments to the Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Republic of Turkey on the Conditions of Mutual Travel of Citizens]. *Postanova KM № 338* [in Ukrainian].
- Varbanets, P. (2011). Priorityety novoyi zovnishnoyi polityky Ankary: Turechchyna na shlyakhu do rehionalnoho liderstva [Priorities of Ankara's new foreign policy: Turkey on the way to regional leadership]. *Skhidnyy svit*, 1, 46–51 [in Ukrainian].
- Vorotniuk, M. (2011). Ukpayinsko-turetski vidnosyny: zdobutky, problemy, perspektyvy [Ukrainian-Turkish relations: achievements, problems, prospects]. *Zmitsnennya bezpeky v Chornomorskomu rehioni i perspektyvy turetsko-ukrayinskoho spivrobotnytstva: mizhnarodna konferentsiya m. Stambul Tsentri mizhnarodnykh ta yevropeyskykh doslidzhen Universytetu Kadir Khas i Tsentri Razumkova*, 35–40 [in Ukrainian].

- Yurchenko, S. (2018). Derzhavne rehulyuvannya rozvytku turystychnoyi diyal'nosti v Turechchyni: dosvid dlya Ukrayiny [State regulation of tourism development in Turkey: experience for Ukraine]. *Visnyk KHNU imeni V.N. Karazina. Seriya «Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krayinoznavstvo. Turyzm»*, 8, 172-180 [in Ukrainian].
- Zaporozhenko, A. (2020). Stvorennya ukrayinsko-turetskoyi Stratehichnoyi rady vysokoho rivnya y evolyutsiya vidnosyn mizh krayinamy [The creation of the high-level Ukrainian-Turkish Strategic Council and the evolution of relations between the countries]. *Politykus*, 4, 83-92 [in Ukrainian].
- Zaporozhenko, A. (2020). Instrumenty spivpratsi Ukrayiny i Turechchyny v haluzi ekonomiky [Instruments of cooperation between Ukraine and Turkey in the field of economy]. *Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku suspil'stva: mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya*. Odesa, 24-29 [in Ukrainian].
- Zhydelieva, A. & Patsiuk, V. (2019). Analiz turystychnykh potokiv mizh Ukrayinoyu ta Turechchynoyu [Analysis of tourist flows between Ukraine and Turkey]. *Teoretychni i prykladni napryamky rozvytku turyzmu ta rekreatsiyi v rehionakh Ukrayiny: V mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya*. Kropyvnytsky, 125-136 [in Ukrainian].